

Litteraturdidaktiskt reflektioner på tema Människa och natur

I detta tema ingår tre dikter:

- *Når en stein* av Gro Dahle (norsk dikt)
- *Øksen* av Pia Tafdrup (dansk dikt)
- *En urvuxen värld* av Marie Metso (svensk dikt)

Dikterna diskuterar på olika sätt förhållandet mellan människa och natur.

Når en stein

Gro Dahles dikt *Når en stein* består inledningsvis av frågor. Dessa frågor knyter an till livet. Vad är det som sätter igång livet? Frågorna kan tolkas bokstavligt men också symboliskt, vilket gör att dikten kan inbjuda till flera olika tolkningar. På ett symboliskt plan skulle frågorna kunna handla om universums och mänsklighetens uppkomst och utveckling. Dikten skulle också kunna tolkas som ett uttalande i den pågående klimatdebatten. Detta då dikten är publicerad på en sida där norska författare samlas för en klimatkampanj. Utifrån en sådan tolkning kan ledtrådar letas i dikten. Vad är det för frågor som ställs? Vad betyder de i relation till de klimatförändringar som finns?

I sjätte strofen försvinner frågorna och istället byggs versraderna upp av ord, korta fraser och meningar. Här är diktens vändpunkt, där det nu delvis ges svar på frågorna eller åtminstone svar på vad som krävs för att få igång rörelse och förändring. Om man tolkar dikten mer symboliskt och gör kopplingar till pågående klimatförändringarna kan svaren också ses som svar på vad som krävs för att få till förändring.

Ordförklaring:

Settepotet – sættopatis (substantiv)

Bevege – flytta (verb)

Snu – vända sig om (verb)

Kna – knåda (verb)

Elte –

Dytte – trycka (verb)

Øksen

Pia Tafdrups dikt *Øksen* (på svenska *Yxan*) handlar om livet och döden. Det finns ett diktjag vars hjärta slår (mit hjerte hamrer). Det finns ett motstånd som skapar djupa sprickor (slår dybe revner). Det finns en höna som diktjaget förhåller sig till. Hade jaget varit hönan på yxkubben hade hon redan varit död. Men nu är inte jaget död utan ett jag som väntar på nästa hugg (næste hug).

På ett symboliskt plan kan dikten handla om att bryta upp och förändra, där yxhugget får ge plats åt någonting nytt. Den kan också handla om förlust eller död, där yxhuggen får symbolisera våld eller slutet på ett liv. Då skulle motståndet kunna handla om att inte vilja dö. Jaget gör motstånd för att få leva lite till.

Ordförklaring:

Øksen – yxan

Blokken- Kubben (det träblock som används för att hugga huvudet av en höna)

Kløveøksen – Klyvyxa (en yxa som används för att dela eller hugga något)

En urvuxen värld

Marie Metsos dikt *En urvuxen värld* är en dikt som visar författarens klimatengagemang. Dikten handlar om en värld som är urvuxen. Människan har glömt att ta hänsyn till världen och naturen. Den värld som en gång fanns, finns snart inte längre. Det går inte att göra förändringar när det är för sent.

Då författaren har ett starkt klimatengagemang kan en tolkning utifrån klimatengagemang göras. Då blir dikten ett sätt att påverka läsaren, få läsaren att förstå att endast vi kan påverka vår tid och den plats (världen) som är vår. Diktens vi kan alltså stå för människorna eller mänskligheten.

I dikten används flera ord som har med tid att göra – urtiden, tidsur, gregorianska, Doomsday clock, tickar, midnatt, vrida upp oss. Dessa kan man stanna upp i och diskutera. Vad betyder de i denna dikt? Hur kan de förstås i relation till författarens klimatengagemang?

Ordförklaring:

Styrk sprogförståelsen med nordisk lyrik, 2026

Urtiden – den tid då jorden skapades

Gregorianska – syftar på den kalender som används i de nordiska länderna (med 365 dagar om året och med en extra dag vart fjärde år)

Doomsday clock - Domedagsklockan (Den är en symbolisk klocka som visar hur nära mänskligheten är en global katastrof)